

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת מקץ

שרשרת ההשגחה המופלאה

מהי הסבירות שדבר כזה יתרחש - צריכים לא פחות מנס כדי שדבר כזה יקרה.

ולכן, כאשר מאורע כזה אכן התרחש עם יוסף הצדיק, אנו מבינים שעל אף שעל פניו נראה שהדברים קרו באופן של סיבה ומסובב גלויים וניכרים לעין - יוסף מצא חבר בכלא, ואז החבר הזה היה בדיוק במקום הנכון בזמן הנכון, והוא נזכר בכוחו של יוסף לפתור חלומות, וכך התגלגל הדבר, לאמיתו של דבר, שרשרת זו של סיבה ומסובב, היתה הרבה מעבר לצירוף מקרים.

המנהיג העליון

כמובן, מי שבחר לעצום את עיני שכלו ולחשוב בצורה מצומצמת ובלתי הגיונית, יוכל לומר שפשוט ככה זה יצא. וכך, בעודו צופה בכרכרתו המוזהבת של ר' משה פיינשטיין, הרתומה לחמישה עשר סוסים, הצועדים במורד שדרות פנסילבניה, בעוד אנשי השירות החשאי רצים לצידי הכרכרה, וכולם צועקים, "הידד! אברך - כרעו על ברכיכם בפני המשנה לנשיא" - כפי שהיה אצל יוסף - הוא יוכל לנהוג בטיפשות ולומר, "זה כלום! לפעמים קורים דברים כאלה".

אבל כאן, במקום הזה, איננו מעוניינים לחשוב בצורה מצומצמת שכזו! הבה נשאיר את צורת החשיבה הזו לגויים וליהודים החפצים לחשוב כמו גויים. אומות העולם מאמינות שהעולם הוא הפקר; הם רואים בו מקום בו שולט אי-הסדר. כאשר הם סגדו לאלילים, הם האמינו שכל כח בטבע נתון תחת שליטתה של אלוהות אחרת, וכך נוצרה התנגשות תמידית בין הכוחות השונים. הדבר נכון גם כלפי האקדמיה, מאמיני האבולוציה. הם טוענים שהכל נובע מסיבות שונות, וכל ההתרחשויות בעולמנו אינם אלא אירועים אקראיים. הם מאמינים כי ההמשכיות בין האירועים השונים היא תוצאה של כוחות המקרה והטבע הנלחמים זה בזה. מבחינתם, ההיסטוריה אינה אלא אנדרלמוסיה אקראית.

אולם התורה מלמדת אותנו שאין דבר כזה, היסטוריה אקראית, משום שהקב"ה הוא זה שעושה את ההיסטוריה.

מאשפות ירים אביון

האירועים המתרחשים בפרשתנו, עלולים לגרום לנו סחרור לא קטן. רק בשבוע שעבר קראנו אודות יוסף הנמק בכלא המצרי, והנה, לפתע פתאום, הוא מובהל אל פרעה מלך מצרים על מנת לפתור את חלומותיו. יוסף פותר אותם בצורה כל כך מתאימה והולמת, עד שפרעה יוצא מכליו תוך הכרזה כי "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו", ומחליט על אתר למנות את יוסף למשנה למלך. וכך יוסף, שאך לפני מספר שעות עוד היה אסיר בכלא, מתמנה לאדם השני בחשיבותו במדינה החזקה בעולם.

ברור לכל כי מהלך שכזה, שעבד מארץ כנען, הופך בן רגע למנהיגה של אומה כמו מצרים, הוא דבר בלתי נתפס. גם אם היו מספרים לנו שיוסף השתחרר מהכלא והפך לממונה על אורוות הסוסים של מלך מצרים, היינו טוענים שזהו דבר בלתי אפשרי. אבל שהוא יתמנה למשנה למלך?! דבר כזה הוא מעבר לבלתי אפשרי!

מינוי נשיאותי

הבה ננסה לדמיין לעצמנו שמועה שהתפשטה והתבררה כאמיתית, שביום בהיר אחד, מרן הגר"מ פיינשטיין הוזמן בדחיפות אל החדר הסגלגל בבית הלבן, לישבת חירום עם הנשיא רונלד רייגן. הנשיא פונה לר' משה ואומר לו, "רבי, אני זקוק לאדם שיטפל בענייני המדינה. יש היום הרבה בעיות; מיתון כלכלי, פשע, ודברים נוספים, ואני עסוק מדי. עלי לטפל בחווה שלי, ויש לי עוד כל מיני בילויים הממלאים את סדר יומי. שמעתי מאנשי שאתה הוא האיש המתאים לתפקיד ניהול המדינה. ראה נתתי אתך על כל ארצות הברית. בבקשה, הנה המפתחות למדינה - התחל במלאכת הניהול".

האמת תאמר, שאין דבר טוב יותר עבור המדינה שלנו מאשר אירוע שכזה. אילו היה הנשיא רייגן ממנה את הגר"מ פיינשטיין למשרה שכזו, זאת היתה יכולה להיות הממשלה המושלמת ביותר, ואנחנו היינו במצב הטוב ביותר שניתן להעלות על הדעת. ובכל זאת, אנחנו מבינים

שיקרה בעתיד קשור לכל מה שקרה בעבר. מעשה מכירת יוסף וכל מה שהשתלשל בעקבותיו, היו תוצאה של שרשרת ארוכה של אירועים שקדמו לזה, וכבר שנים רבות שהקב"ה כיוון את האירועים השונים כדי שיובילו לידי עלייתו לגדולה של יוסף.

יושב בסתר עליון

כמובן שהקב"ה יכול היה להעלות את יוסף לגדולה בין רגע, ולצוות עליו פשוט לקום ולצאת מבית האסורים, לחלוף על פני השומרים מבלי שיעשו לו דבר, לגשת אל פרעה, לדחוף אותו מהכסא ולתפוס את מקומו - כך הכל היה הרבה יותר פשוט. אולם הקב"ה אינו מנהיג את עולמו בצורה זו - הוא פועל בדרך הטבע. כביכול הוא עומד מאחורי הקלעים, מתמרן את כל מאורעות העולם בצורה פתלתלה ונסתרת, ומסובב את הדברים בדרך מלאה בתפניות מורכבות ובלתי צפויות.

להנהגה זו של "יושב בסתר עליון", ישנה סיבה מאוד מסוימת. הקב"ה מנסה אותנו תדיר, ורוצה שנבחן את התרחשויות העולם, ונגלה את ידו הנסתרת העומדת מאחורי הכל. זהו אחד מהנסיגות של העולם הזה - האם נשכיל להשתמש בעיני רוחנו בכדי לחבר את הווי"ם? האם נשים לב לקשר בין האירוע הנוכחי לבין זה שקדם לו, ובינו לבין האירוע שיבא אחריו?

זהו תפקידנו בחיים - להיות "דורשים" - לחקור ולהתחקות אחר דרכי ה', להתבונן ולחשוב במעשיו, ולגלות את ידו הנסתרת בכל פרט ופרט. לכך ברא הקב"ה את דרך הטבע, שבו כל סיבה מובילה לעוד סיבה, כך שנדרש מאמץ כדי לראות את יד ה'. ובכל זאת, מי שאכן ישקיע את המאמץ, יוכל לחבר את הנקודות המפוזרות. אם נשתמש בעיניים ונגלה את יד ה' בהיסטוריה שלנו - כפי שיבואר, במדה מסוימת, בשורות שלפנינו, הקב"ה ישלם לנו שכר על כך.

כתוב בפסוק (תהילים קה, א), "הוֹדִיעוּ בְּעֵמִים עֲלִילוֹתָיו" - לא כתוב "מעשיו" או "פעולותיו" אלא "עלילותיו", שפירושו תכנית מלאה חכמה עמוקה ומורכבת. פעולותיו של הקב"ה נעשות מתוך פקחות אינסופית, עם שרשראות אירועים המקושרות זו לזו, והמשימה המוטלת עלינו היא לעסוק בלימוד הפעולות המורכבות הללו, על מנת לגלות את ה' אחד העומד מאחורי הקלעים ומושך בחוטים. זוהי אחת העבודות החשובות המוטלות על האדם בעולם הזה.

וידע יוסף

יסוד זה אנו למדים מדברי יוסף הצדיק בעצמו. בפרשת ויגש, לאחר שגילה יוסף את זהותו האמיתית לאחיו, אמר

היסוד הראשון של התורה הוא "ה' מלך", שבין היתר כולל את היסוד הגדול שכל מה שמתרחש בעולם הזה נעשה אך ורק על ידי השי"ת. הקב"ה מושך בחוטים, ומסדר את כל מאורעות העולם. ולא רק שהוא מנהיג ומסדר את הכל, אלא הוא עושה זאת כה' אחד, כלומר הוא מוליך את ההיסטוריה כולה עם תכנית ומטרה אחת. "ה' אחד" פירושו שיש תוכנית אחת המנוהלת על ידי מנהיג אחד ויחיד, אשר מפעיל ומגלגל את מהלך ההיסטוריה בחכמה אינסופית, עם תכנית המכוונת ומובילה אל התכלית המושלמת.

ווי החיבורים

משכך, אנו מבינים שתופעה יוצאת דופן זו, בה יוסף מתמנה לתפקיד כה בכיר בממשלתה של מעצמה עולמית, היתה תוצאה של תכנון מחושב, וחלק מתכנית מורכבת של הבורא עולם. זה לא קרה סתם כך, בצורה ספונטנית. ההפתעה הזו של "ויהי מקץ שנתיים ימים" היתה למעשה השיא של שנות הכנה רבות.

יש לציין שפרשתנו מתחילה באות ו' - לא כתוב "היה מקץ שנתיים" אלא "ויהי מקץ שנתיים". ובאמת זהו מאפיין ייחודי של כלל כתבי הקדש - כמעט כל מעשה המסופר בתנ"ך, מאז "בראשית ברא אלקים", מתחיל ב-ו' - "ויהי" "וילך" וכו'. אפילו רבים מהכ"ד ספרים מתחילים כך: "ואלה שמות בני ישראל", "ויקרא אל משה". "וידבר ה' אל משה במדבר סיני". גם ספר יהושע מתחיל ב"ויהי אחרי מות". כך גם ספר שופטים, ספר שמואל א' וב', וכן ספר מלכים א' וב', ועוד מעשים רבים כהנה במרחבי התנ"ך.

דבר זה דורש הסבר. הרי כאשר אנחנו מספרים סיפור, אף פעם איננו מתחילים ב-ו'. אנחנו פותחים ואומרים: "פעם..." או "היה הֵיחָד...", אבל לא "ופעם". מדוע אם כן חורגת התורה מדרך זו, ופותחת את סיפוריה ב-ו'?

ואמנם, ל-ו' הזה יש תפקיד חשוב ביותר - באות האחת והיחידה הזו טמון אחד מיסודות אמונתנו - ששום דבר בהיסטוריה אינו עומד במנותק משאר המאורעות. ה-ו' הוא חוליה בשרשרת. ו' פירושו חיבור, כלומר שהמעשה שכעת הולכים לספר עליו, אינו עומד בפני עצמו, אלא הוא מחובר וקשור למעשה הקודם. גם ווי העמודים במשכן שימשו לפעולה של חיבור.

כל מאורע המתרחש בעולם הזה הוא חלק מתכניתו הגדולה של הקב"ה. כל ההתרחשויות בכל מהלך ההיסטוריה הנם רצף אחד ארוך. לכל אחת מהן ישנה משמעות, והן פועלות יחד בהרמוניה מושלמת. כל מה שהתרחש בעבר, היווה הכנה למה שיקרה בעתיד, וכל מה

"וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רִגְלוֹ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם". זהו פסוק חשוב ביותר! כמה חבל שהתרגלנו ללמוד חומש מבלי לשים לב למה שכתוב בפסוקים. משמעותו של הפסוק הזה היא, שבמשך שמונים שנה, יוסף שלט בארץ מצרים באגרוף ברזל! מגיל שלושים עד גיל מאה ועשר! שמונים שנה! לא היה מלך בעם ישראל ששימש בתפקידו זמן רב כל כך כמו יוסף. ובידו היה כח כזה, שאף אחד לא יכול היה לפתוח את פיו כנגדו! הכל ידעו שמי שרק יעז להמרות את פיו של המשנה למלך ולפקפק בסמכותו - יזכה ל"טיפול מיוחד" של פרעה...

וכך, יוסף הצדיק, שה"מוטו" שלו היה "את האלקים אני ירא", הפך למנהיגם של בני ישראל, והוא ניצל את כחו ואת סמכותו, כדי להכין את אחיו היהודים לקבלת התורה. החיים תחת מרותו של יוסף הצדיק, הכשירו את בני ישראל לחיי התורה שעתידה היתה להינתן להם. זוהי האמת לאמיתה. גדולתו של יוסף היוותה את הבסיס לקבלת התורה.

יוסף השגיח עליהם בקפדנות. הם פחדו ממנו מאד, וכל מעשה שלהם, גם הקטן ביותר, נעשה אך ורק בהתאם לרצונו של יוסף. הוא לא אפשר להם להיטמע בין המצרים, והוא גרם להם ללכת בדרך הישרה. עינו הפקוחה הרגילה אותם לדקדק במעשיהם, להיזהר בקוצו של יוד, שכן הם ידעו שיוסף לא יסבול שום סטיה מדרך האמת, ויגיב בחומרה אם דבר כזה יתרחש. וכך הוכשרה משפחת בני ישראל, מתוך המדות הישרות של אברהם, יצחק ויעקב, לקבלת התורה. כעת הדרך היתה פתוחה להמשך ההיסטוריה של אומתנו. רק בזכותו של יוסף, המשנה למלך מצרים, הפך עם ישראל למי שהוא היום.

לידה מאוחרת

אולם עד שיוסף הפך למלך, היו אינספור שלבים! חוליות רבות בשרשרת ההשגחה צריכות היו להתחבר זו לזו עד לתוצאה הרצויה. רחל חיכתה במשך שנים רבות יוסף לילד, ויוסף נולד כמעט אחרון מבין האחים. זו היתה חוליה חשובה ביותר בשרשרת שהובילה למתן תורה - היה זה חלק מגלגלי ההיסטוריה שסובב הקב"ה בעומק תבונתו.

הבה נתבונן לרגע כיצד היו נראים פני הדברים אילו יוסף היה הבכור, או לכל הפחות בין גדולי הבנים. במקרה שכזה, היחס המיוחד שזכה לקבל מאביו, לא היה גורם להם לקנאה. הלא הוא הבכור, או לפחות בין הגדולים. באותם ימים, אנשים כיבדו את אחיהם הבכור וכן את אחיהם הגדולים מהם.

להם, "וַיִּשְׁלַחֲנִי אֱלֹקִים לִפְנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאִרִית בְּאֶרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה, וְעַתָּה לֹא אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹקִים" (לקמן מה, ז-ח). יוסף לא אמר את הדברים רק כדי להרגיע את אחיו, שלא יצטערו על מעשיהם, לא! יוסף ביטא בדבריו יסוד אמיתי של התורה הקדושה, וממנו למדנו כלל גדול בדרכי ה'. יוסף ניצל את מאורעות חייו כדי לגדול בהשקפה זו, בהבנת התקשרות שרשראות האירועים זו לזו, בהיסטוריה המונהגת על ידי הקב"ה.

הצלתה של רחל

עלינו לשים לב, כי "ויהי מקץ" - חלומו של שר המשקים והקשר שלו לחלום פרעה, וכיצד כל זה הוביל את יוסף אל ארמון המלוכה - לא היתה ה-ו' הראשונה בחייו של יוסף. כיצד התחילה שרשרת זו? למען האמת, הווי"ם התחילו עוד טרם לידתו של יוסף - "וַיִּשְׁטֹם עֶשָׂו אֶת יַעֲקֹב" (לעיל כז, מא). כמה חשוב ו' החיבור הזה! היתה זו כמו לחיצת כפתור שהחלה את תהליך התמנותו של יוסף למושל בכל ארץ מצרים!

מכיון שיעקב כבר לא היה בטוח בביתו, הוא נאלץ לברוח לפדן ארם, וזה היה אחד הווי"ם החשובים במהלך זה. מה היה קורה אילו לא כעס עשו על יעקב? יעקב היה נשאר בביתו, בארץ כנען. מן הסתם יצחק היה שולח שליח כדי להביא אשה ליעקב, כפי שעשה אברהם כשחפץ למצא אשה לבנו יצחק. השליח היה מגיע לפדן ארם עם גמלים ומתנות, לבן היה מביא לו את לאה, ורחל אמנו היתה נשארת מאחור, ושוב לא היינו שומעים אודותיה לעולם.

אולם לקב"ה היו תכניות אחרות - הוא רצה שיעקב ישא את רחל! הוא גרם לעשו לשנוא את יעקב, וכך הוצרך לברוח לפדן ארם. ומה קורה כאשר מגיע יעקב לשם? עוד ו', עוד לולאה בשרשרת: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל" (לעיל כט, י) - יעקב פוגש את רחל ליד באר המים. הקב"ה קבע שלא מספיק יעקב ישא את לאה, הוא מוכרח לפגוש ברחל ולישא אותה, כי ממנה עתיד להוולד בן אשר ימשול בכל ארץ מצרים.

מנהיגותו של יוסף

כעת עלינו להבין - לשם מה נועדה מנהיגותו של יוסף במצרים? התשובה היא, שבלעדיה - אנחנו לא היינו כאן היום! עם ישראל לעולם לא היה זוכה למתן תורה ללא החיים תחת הנהגתו של יוסף הצדיק, אשר הכינו אותם להיות ראויים לקבל את תורת ה'.

מה עשה פרעה בפרשתנו? הוא מינה את יוסף להיות דיקטטור! הבה ונשים לב למילים אותם אמר פרעה:

הסחורה הנכונה

גם מבין השיירות הנוסעות מצרימה - לא כולן שוות, כל אחת מהן נושאת סחורה אחרת. הפסוק מציין ששיירת הישמעאלים נשאה "נְכָאֵת וְצָרִי נְלֹט" - מיני בשמים בעלי ריח טוב. מדוע התורה מספרת לנו זאת? אנחנו מעוניינים רק בעובדה שהם נשאו את יוסף למצרים ושם מכרוהו לעבד.

אמנם גם פרט זה, איזו סחורה נשאו הסוחרים הישמעאלים, הינו חוליה בשרשרת. יוסף ישב בין הסחורה, מוקף מכל עבר בשקים בעלי ניחוח מתוק, וכך, כאשר הגיעה השיירה אל מצרים בסופו של מסע ארוך, יוסף היה רווי בניחוח המתוק הזה.

עובדה זו נועדה למשוך את תשומת לבו של אדם מסוים ביותר. כעת יוסף הוצע למכירה בשוק העבדים, ואז מגיע אדם בשם פוטיפר, ולאחר שהריח את הניחוח הנעים - הוא התרשם לטובה, והחליט לקנות את העבד הזה, יפה התואר ובעל ניחוח נעים. יוסף יכול היה להירכש על ידי כמעט כל אחד, אבל 'במקרה' הוא נקנה על ידי פוטיפר.

האדון הנכון

מדוע יוסף נקנה על ידי פוטיפר, מבין כל הקונים בשוק העבדים? מה היתה הסיבה שרצה הקב"ה שדוקא פוטיפר יקנה אותו? היתה לכך סיבה חשובה ביותר. אשת פוטיפר היתה עוד ו', חוליה חשובה מאוד בשרשרת האירועים שהביאה את יוסף לגדולתו, ובלעדיה, יוסף היה אובד ולא מגיע אל ייעודו.

"וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁתּוֹ אֶת דָּנִיֵּי אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף" - ללא נשיאת עינים זו, יוסף היה ממשיך להיות עבד נאמן ומסור לאדוניו, ולעולם לא היה מוצא את דרכו אל בית האסורים. אל לנו לחשוב שמעשה זה התגלגל סתם כך, בגלל אשה מרושעת, אשר רדפה את יוסף וגרמה להשלכתו לכלא המצרי - לא! הקב"ה רצה שיוסף יהיה שם. היה זה שלב נוסף בתכנית-העל, חוליה נוספת בשרשרת.

הכלא הנכון

כעת עלינו לשים לב, שעתידו של יוסף היה תלוי לאיזה סוג בית כלא יגיע. לו היו מכניסים אותו לכלא רגיל, הסיפור היה מסתיים בזאת, ומן הסתם הוא היה מבלה שם את שארית חייו. אולם פוטיפר אסר אותו אל "מְקוֹם אֲשֶׁר אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים". לו היה יוסף עבד של אחד מפשוטי העם, הוא היה מושלך בבית כלא קטן ושכוח, אולם מכיון שחטא חטא חמור - כלפי אחד מפקידי המלך, הוא הושלך לבית הכלא המסוים הזה.

אולם מכיון שיוסף היה כמעט הצעיר מכולם - ההכרה המיוחדת אליה זכה מאת יעקב, עוררה את זעמם של האחים, וזו הביאה לבסוף למכירתו של יוסף ולגלגולו עד לַמִּשְׁכָּת המשנה למלך. מבינים אנו אם כן, שהעובדה שיוסף נולד כמעט האחרון, היתה חוליה הכרחית במהלך חייו, וכפי שלמדנו, דבר זה השפיע על פני ההיסטוריה האנושית כולה, והכשירה את בני ישראל להיות עם ה'.

מיתה מוקדמת

ו' נוספת היתה פטירתה של רחל אמנו - "וַתָּמָת רָחֵל". חז"ל מונים מספר טעמים מדוע נפטרה רחל בדמי ימיה, אך ברצוני להוסיף עוד נקודה, על פי האמור כאן. אם רחל עדיין היתה בחיים, יוסף לעולם לא היה נמכר כעבד. רחל בחכמתה ידעה היטב אודות כעסם של האחים, והיא לא היתה מאפשרת לבנה ללכת לראות את שלום אחיו בשכם, ומכירתו לא היתה יוצאת אל הפועל. וכך, חיבר הקב"ה חלק נוסף משרשרת החוליות, ו' נוספת, על ידי פטירתה המוקדמת של רחל.

וימצאהו האיש הנכון

גם לאחר שיצא יוסף לשכם כדי למצוא את אחיו, התרחשו עוד אירועים, אשר היוו אף הם חלק משרשרת ההשגחה. כאשר יוסף הלך לשכם ולא מצא שם את אחיו, היה לו לשוב אל אביו ולומר לו שלא מצא את אחיו.

אך היה איש, ש"במקרה" הסתובב בדיוק שם, שבידו היה המידע הנחוץ היכן למצוא את האחים. "וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ... וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלָה דְתִינָה". איזו עובדה מדהימה! האיש הזה, כמו מלאך, התגלגל לשם בדיוק ברגע הנכון כדי לספק ליוסף את המידע הנחוץ. עוד ו'!

אילו האיש לא היה שם, מה היה יכול יוסף לעשות? הוא אינו מוצא את אחיו, ולכן שב לביתו, וכאן תם לו הסיפור. אולם האיש מצא אותו, מסר לו את המידע, וכך הוא מצא את אחיו, והסיפור התקדם הלאה, עד שלבסוף הגיע יוסף לארץ מצרים.

הכיוון הנכון

גם לאחר שנמכר - מכל השיירות, מדוע היה צריך יוסף להימכר דוקא לשיירה ששמה את פניה לארץ מצרים? הלא שיירות נסעו לכל מיני ארצות. יוסף היה יכול להימכר לשיירה הנוסעת לערב, ושם הוא אובד לנצח. אולם משיכת החוטים של השי"ת זימנה בדיוק את השיירה הנכונה בזמן הנכון, וכך התחברה לה עוד חוליה אל שרשרת האירועים שהביאה את יוסף לשלוט בארץ מצרים.

שחלמתי, אחי שמכרו אותי, פוטיפר ואשתו, שר המשקים, ועוד דברים רבים - הכל מובן עכשיו! הכל היה ה' אחד!"

ההיסטוריה נמשכת

כעת אולי תחשבו: "נו, יפה מאוד. הלא מדובר ביוסף הצדיק! אבל מה זה נוגע אלי?" התשובה היא שזה בהחלט נוגע אליך! התורה מספרת לנו את סיפורו של יוסף כדוגמא, כמודל להבנת דרכי ה' בעולם הזה; הוא נועד כדי להזכיר לנו כיצד עלינו ללמוד ולהתבונן בחיינו, מתוך ידיעה ששרשרת ההיסטוריה של הקב"ה פועלת ללא הרף. ו' החיבור, המחבר בין תחילת ההיסטוריה ובין כל המאורעות שהתרחשו, עד לרגע זה - ממשיך לעבוד. הקב"ה עומד תמיד מאחורי הקלעים ומושך בחוטים. גם אירועים שנראים כאקראיים לחלוטין בחיינו - קשורים זה לזה, ולכל אחד מהם ישנה משמעות.

"מה' מַצְעֵדִי גִבֹּר" (משלי כ, כד) - הקב"ה הוא זה שמכוון את כל צעדיך. אין דבר קטן ביותר שעובר אדם בחייו, שאינו חלק מתכנית-העל של הקב"ה. "וְאָדָם מֵהַ יְבִין דְּרָכּוֹ" - ואדם, כיצד יכול הוא להבין את דרכו בחיים? הוא חושב שהוא מבין הכל כי הוא אינו מקדיש זמן כדי לבחון את חייו. אף אחד לא יכול להבין את דרכו בחיים ללא בחינה והתבוננות, משום שהקב"ה מגלגל ומסובב את האירועים כולם - בחכמתו האינוסופית.

חכם בעיניו

ניקח לדוגמא אדם, היושב במשרד מפואר; הוא מגיע בבוקר, ועל שלחן העבודה ממתינה לו ערימה נאה של מעטפות. הוא מתיישב בנינוחות בכורסת המנהלים היוקרתית, פותח את המעטפה הראשונה, ושולף מתוכה המחאה שמנה. וכך חוזר על עצמו הדבר, בווריאציות שונות, בכל אחת מהמעטפות - בחלקן יש המחאות עם דיבידנדים, בחלקן הזמנות גדולות של סחורה, ועוד כמה עם הכנסות משכירות. אה! זהו אדם מאושר - הוא נמצא על גג העולם!

על האיש הזה לזכור מי הוא זה שקבע את צעדיו. הוא לא הגיע לאן שהגיע סתם כך; היו לכך סיבות על גבי סיבות, ורק טיפש חושב שהסיבות הללו קשורות אליו. "חָכָם בְּעֵינָיו אִישׁ עֲשִׂיר" (משלי כח, יא) הוא חושב שהוא יודע את הסיבות להצלחתו. "עשיתי את העסקה הזו והזו". שטויות והבלים! הוא אפילו לא מתחיל לדעת כיצד הגיע לשם! ישנם אנשים עם ראש מבריק יותר משלו,

מצב הרוח הנכון

"הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק" (מגילה יג, ב). אם פרעה לא היה כועס כל כך, השרשרת כולה היתה מגיעה למבוי סתום. שר המשקים התמחה בלהגיש יין לפרעה, הוא הכיר כל פסיעה, ועשה את מלאכתו במיומנות. אולם, בפעם הזאת קרה משהו, השר מעד, ומעט יין נשפך על גלימתו היקרה של פרעה.

פרעה היה יכול להישאר רגוע - למה לא? וכי קרה כאן אסון נורא כל כך? הוא לא היה חייב לכעוס. אבל לה' היו תוכניות משלו, ולפיכך הוא גרם לאדון לכעוס על עבדיו; חמתו בערה בו, והוא צווה להשליך אותם אל הכלא.

ולאיזה כלא השליך אותם פרעה? לא בבית סוהר רגיל, אלא במקום אשר אסירי המלך אסורים שם - בדיוק במקום בו המתין להם יוסף. לולא כעסו של פרעה - יוסף היה נמק בכלא.

כל החלקים מתחברים

כמובן שגם זה היה רק ו' אחד, חוליה אחת בשרשרת ההשגחה הארוכה. נניח ששר המשקים לא היה חולם את חלומו; יוסף היה נשאר בכלא. אבל שר המשקים חלם חלום, ובמקרה יוסף היה באותו בית כלא, והוא פתר את חלומו של השר. ולאחר שהשתחרר שר המשקים, לילה אחד גם פרעה חלם חלום, וכך נזכר שר המשקים בחלומו - הקב"ה הוא זה שהזכיר לו - ופתאום עבדי המלך נכנסים במרוצה אל תוך הכלא, מוציאים את יוסף, מספרים את שערו ומלבישים אותו מחלצות, והנה הוא עומד לפני פרעה.

כך מתחילה פרשתנו. "ויהי מקץ" - ה-ו' הזו היא רק חוליה אחת קטנה בשרשרת הארוכה בהיסטוריה של יוסף. וכאשר ישב יוסף במרכבת המשנה, כשהוא עובר ברחובות מצרים, היתה זו תוצאה של שרשרת ארוכה של אירועים מופלאים! ויוסף הכיר בזה! זו היתה גדולתו של אותו הרגע - לא העובדה שהוא מתמנה למשנה למלך, אלא המבט לאחור על כל ה"ווי"ם", לראות את השגחת הבורא על כל צעד ושעל.

ובעוד המצרים גודשים את הרחובות כדי לחלוק כבוד לשליט החדש, יוסף היה עסוק בהתבוננות אודות פרטי הפרטים של השרשרת המופלאה. "כעת נמצאת בידי התשובה, ההסבר, לכל המהמורות שעברתי בדרך. כל האירועים, שהיו נראים כחסרי קשר אחד לשני: החלומות

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

תורה. אני מסתכל אחורה היום ומבין שזה היה ו' בחיי - היתה זו ידו של ה' יתברך שכיוונה אותי אל עבר חיי התורה.

זה היה רק אחד מה"ווי"ם", אולם הם נמשכו ביתר שאת. כשהייתי בן ארבע עשרה, החלטתי לנסות להתקבל לעבודה במפעל. המצב הכספי בבית לא היה מזהיר, וחשבתי שאוכל לסייע בפרנסת הבית. לכן, כשראיתי את מודעה, "דרושים בחורים צעירים לעבודה במפעל", שמתי את פעמי אל המפעל שהיה ממוקם במרכז העיר, ואז, בעודי נכנס אל הרחוב שבו עמד המפעל, ראיתי מול עיני כיצד בעל הבית יוצא מהמפעל, ותולש את מודעת ה"דרושים". רגע לפני שהגעתי, התמלאה מכסת העובדים על ידי הבחור האחרון שנשכר לעבוד שם! אילו הייתי מקבל את העבודה הזו - לא הייתי יושב כאן כעת.

כשהייתי בן עשרים ואחת, התחלתי לחשוב באיזו עבודה אעסוק, וחשבתי לעצמי, "הלא אני אדם ביישן מטבעי, ואיני מסוג האנשים המתאימים לדרוש בפומבי, כך שבוודאי לא אצליח למצוא משרה רבנית. במה כדאי לי לעסוק?" ואז החלטתי שאנסה למצוא עבודה כמורה בבית ספר ממלכתי. שמעתם איזה רעיון מדהים? אני אלמד בבית ספר ממלכתי.

ניגשתי למחלקת החינוך בעירייה והגשתי בקשה להתקבל לעבודה. האיש שישב ליד השלחן במשרד שאל אותי, "במה אתה עוסק היום?" אמרתי, "אני תלמיד ישיבה". האיש אמר לי, "חזור לעיסוקיך". הגוי הזה אמר לי לשוב לישיבה, והקשבתי בקולו. הוא היה מלאך מן השמים.

כשהייתי בן עשרים וארבע, כבר יצאתי אל העולם הגדול, וברצוני היה למצוא משרה כמלמד בתלמוד תורה. ידעתי שאוכל למצוא משרה כזו אצל יהודי ששימש באותם הימים כראשם של כל תלמודי התורה באזור, אשר שימש כמלמד שלי בצעירותי. לא היה בלבי ספק שאם אגש אליו, יתן לי עבודה.

ישבתי בחדר ההמתנה לפני הראיון. היה שם אדם נוסף שהגיע אף הוא לראיון עבור אותה המשרה. הכרתי את היהודי הזה עוד מימי ילדותנו. היה זה אדם שלא למד כלום מימיו - במקום לתלמוד הוא שיחק בכדור. בילדותי, למדתי וידעתי היטב את התנ"ך, ובזמן הזה הוא שיחק בכדור. אני ידעתי לשון הקדש ברמה טובה, והילד הזה לא ידע כלום.

אולם להפתעתי הרבה, הוא קיבל את העבודה, ולא אני. זה היה נשגב מבינתי! אבל ברוך ה', כתוצאה מכך שלא התקבלתי לעבודה זו, גלגלה ההשגחה לבסוף

שעשו עסקאות טובות יותר משהוא עשה, והיום הם עומדים בתור בבית התבשיל, כדי שיוכלו לזכות לארוחת בוקר בחנם. כל מה שצריך הוא ח"ו אירוע מוחי קטן, והאיש הזה, החכם בעיניו, יצטרף אליהם לתור.

שרשרת חיינו

כל איש ואשה - ואין זה משנה מי הם - חייבים להבין שהיו מאות ואלפי "ווי"ם" בחייהם, שהביאו אותם למקום שבו הם עומדים כיום. גם מי שילמד את תולדות חייהם של גדולי האומה ייווכח, שרבים היו ה"ווי"ם" בחייהם, שהביאו אותם להיות מי שהם, ולא כולם נולדו עם התנאים שהיינו מצפים שמהם יצמח אדם גדול.

אולם היסוד הזה אינו נכון רק כלפי חיינו של יוסף הצדיק, או אף בחייהם של גדולי התורה. מעשה מכירת יוסף משמש כדוגמא **לחיים של כל אחד ואחד מאתנו**. הקב"ה יושב בסתר, ומתממן את כל ענייני חיינו בתבונה אין קץ, ועלינו להביט אל חיינו ולראות כיצד מאורע אחד מתחבר עם זה שקדם לו, וחוליה מתחברת אל חוליה. נחשוב על חיינו, ונשוב להתבונן אחורנית עד היום בו הגענו לעולם.

הקב"ה חיבר חוליות רבות כל כך בחיינו, אלא שמעולם לא נתנו את דעתנו להתבונן בזה. האם הקדשת אי פעם בחייך, ולו חמש דקות כדי להתבונן בדבר, לראות כיצד הקב"ה חיבר את האירועים בחייך והביא אותך למקום בו אתה נמצא עכשיו? במשך חמישים שנות חייך, האם הקדשת לכך חמש דקות? שתי דקות? אם היית עושה זאת, היית רואה כיצד יד ה' מדריך את חייך, בדרכים מורכבות ביותר.

התבוננות זו אינה רק ענין חשוב, זוהי מצות עשה! כך כותב רבינו יונה בשערי תשובה (השער השלישי מאמר יז), וז"ל, "ודע כי המעלות העליונות נמסרו במצות עשה... **ומעלות זכרון חסדיו והתבונן בהם שנאמר (דברים ח) וזכרת את כל הדרך**".

ווי"ם בדרך אל סלבודקה

ברצוני לחלוק עמכם כמה מה"ווי"ם" המשמעותיים שהיו בחיי. בילדותי, סולקתי מה"היברו סקול" [בית ספר שבו למדו לימודי קדש בשעות אחה"צ] בו למדתי, עקב אירוע מסוים. שאר תלמידי לספסל הלימודים היו ילדים טובים, ואותם לא סילקו, וכך יצא שכולם סיימו את חק לימודיהם בבר המצוה, ו"הצליחו" בכך שהפכו לכלום. שום דבר לא יצא מהם. אולם אותי סילקו, והייתי צריך לחפש לעצמי מקום לימודים אחר. ב"ה, מצאתי מלמד פרטי שרצה ללמד אותי, והוא עשה ממני "מענשט", ובסופו של דבר היה זה הוא ששלח אותי ללמוד בתלמוד

היא ההתבוננות והמחשבה שאנו משקיעים כאן בעולם הזה.

הצלחה נצחית

בעבודה זו תלוי חלק חשוב מהצלחתו של אדם בעולם הזה. סיפורו של יוסף הצדיק אמור לשמש כדוגמה עבור תולדות חייו של כל אחד ואחד מאתנו, משום שתכליתו של כל יהודי הינה מורכבת ומלאה בחכמה אינסופית, באותה מדה כמו זו של יוסף. אם תשקיעו זמן ומחשבה, לסקור ולחקור את חייכם עד כה, תזכו להבין דברים רבים, מדוע הדברים התרחשו דוקא בצורה מסוימת ולא באופן אחר. תתפלאו לגלות כיצד התגלגלו הדברים על פי תכנית מדוקדקת להפליא.

הדבר נשמע לנו משונה - מי חושב על דברים כאלה? אולם כעת אנו למדים שעבודה זו נדרשת מכל עובד ה'. עלינו להביט אחורה וללמוד את דרכי הבורא, את תכניותיו ותחבולותיו. ממש כפי שבכל דבר שברא הקב"ה יש חכמה אין קץ, כך גם כל דבר המתרחש בחיינו הפרטיים מתוכנן על ידו יתברך בחכמתו האינסופית.

מי שמלמד את עצמו לחשוב בדרך זו, להביט ולהתבונן בכל ה"ווי"ם של חייו, יקנה בנפשו את אחת המעלות הגדולות שיכל האדם להשיג בעולם הזה. וכאשר יזכה לעטר את ראשו בכתר החכמה שלו זוכים הצדיקים בעולם הבא, חלק מהגמול והאושר הנצחיים שלו יהיו, היכולת להבין עניינים אלו בצורה העמוקה ביותר שניתן על הדעת.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

"מה" מצעדי גבר"

החיים הפרטיים של כל אחד ואחד מאתנו מלאים באירועים שונים ומגוונים, שעל ידם הנחה ה' את חייו בכיוון מסוים. בלי נדר, השבוע אקדיש דקה אחת ביום, שבה אחשוב ואתבונן על מהלך חיי, ואמצא נקודת מפתח אחת שבה כיוון הקב"ה את גורלי, ואודה לו על כך שהנחה אותי בדרך זו. בכל יום אלמד ו' אחר של חיי, והכך ארגיל את עצמי לראות וללמוד את שלבי חיי השונים.

שנסעתי לליטא ללמוד בישיבת סלבודקה! אני מביט אחורה ומודה לה' שגלגל כך את העניינים. הקב"ה הציל אותי שוב ושוב ושוב. יש באמתחתי עוד סיפורים - ווי"ם רבים נוספים שהתרחשו בחיי.

מה מביא אותך לכאן?

באמצעות תכניות אלו, הקב"ה מציל כל אחד ואחד מאיתנו כל הזמן. השאלה כעת היא - מה אתך? מה אירע בחייך, שבזכות כך אתה נמצא כאן כעת? נסה לחשוב אחורה, ולזכור את כל הדרך אשר הוליךך ה' אלקיך. חשוב כמה הם האנשים שגדלו יחד עמך, בתנאים דומים לשלך, שאינם זוכים לחיות חיים של תורה כפי שזכית אתה. "פל מצדך אלף ורכבה מימינך אליך לא יגש" - אם תתבונן בחייך, תראה כמה תחבולות הוציא הקב"ה אל הפועל כדי להציל אותך ולהביאך עד הלום.

העובדה שאתה נמצא כאן במקום להיות במקום אחר, היא בשל סיבות מסוימות, בגלל אירועים שונים שהתרחשו בחייך. אל תפטור את עצמך באמירת: "ברוך ה', הכל הסתדר כך". לא ולא! עליך להסתכל אחורה צעד אחר צעד, וללמוד כל אחד מהם.

אין ספק שאם תחשוב על כך, תמצא איזה אירוע יוצא-דופן שאירע בחייך, שהציל אותך מאבדון. היה זה הקב"ה ששמר את צעדיך והנחה אותך אל הדרך הישרה. יש לקב"ה כל מיני דרכים פתלתלות ומורכבות להביא אותנו אל התכלית, ומאתנו מצופה ללמוד אותו כמה שיותר.

שיעור כללי

אמנם, כמה שתלמד את מאורעות חייך, לא תוכל לגלות אלא את קצה הקרחון של השגחת ה' וטובותיו אליך. לא יתכן להבין את דרכי ה' במלואם כאן בעולם הזה, באמצעות השכל הזעיר שלנו, שכן אין לנו את הכלים לתפוס את עומק החכמה שבדבר.

לאחר מאה ועשרים שנה, כאשר נגיע לעולם האמת, או אז נזכה לשמוע "שיעור כללי", ובו יתפרשו כל מאורעות חיינו, ועל ידו נבין כיצד כל אחד מהם היווה חוליה בשרשרת הארוכה של חסדי הבורא. יהיה זה שיעור מורכב ביותר, אולם יהיו לנו הכלים להבין כיצד התכנית כולה חוברה לה יחדיו על ידי השי"ת, תוך גילוי נהדר של חכמתו האינסופית.

אולם, ההשגה הנפלאה הזו אליה נזכה בעולם הבא, אינה אלא השכר; העבודה המביאה אותנו אל השכר הזה,

עמו ישראל. כמו שאמרה היונה (עירובין יח, ב) לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורין בידך ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם. אף על פי שהבשר ודם היה נח, שהאכיל את כל החי בתיבה במשך י"ב חדש בחסד וברחמים גדולים מאד, מכל מקום אינם דומים כלל לחסדו של הקדוש ברוך הוא ורחמיו, והבשר ודם הריהו מחיצה בין ה' ובין המקבל.

ברוך אתה ה' מלך אוהב צדקה ומשפט - אמר מלך, כי מאחר שאנו תאבים שישליטו שופטינו את ממשלת התורה עלינו אם כן מוטל עלינו לקבל מלכותו עלינו. אמר אוהב צדקה ומשפט לשתי כוונות: א) שבעבור זה יחיש לנו מלוי בקשתנו בעד שופטינו הקדמונים. ב) שבעבור זה נצטרך, עכשיו ותמיד, להזדרז ולהשתדל במשפט צדק.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מדוע לא נתן ה' את התורה לאבותינו, אברהם יצחק ויעקב, במקום המתין עד להר סיני?

תשובה:

התשובה היא שתורתנו הקדושה אינה תורה של יחידים וגם לא של משפחה בודדת, אלא של עם, אלא שמשפחת האבות הגדולה והרוממה היוותה את הבסיס לעם ישראל. זה היה תפקידם בעולם - להכין את עצמם להיות ראויים להיות אבותיה של אומה זו שתקבל את התורה. האבות לא חיו עבור עצמם, אלא כמו שכותב הרמב"ם שעיקר כוונתם בחייהם היתה "להעמיד אומה עובדת את ה'". יומם ולילה, דעתם היתה נתונה למחשבה אחת ויחידה - שזרעם יהיו עם של עובדי ה', אשר יקבלו את תורתו. התכלית אם כן היא שהתורה תינתן לעם ותפקידם של האבות היתה להכשיר את הדרך לכך.

אילו התורה היתה ניתנת לאבות, למשפחה קטנה - השפעתה היתה קהה ונמוגה, ולכן המתין הקב"ה עד שעם ישראל כבר היה גדול ורב, ורק אז התאסף העם כולו יחד לאותו מעמד מרומם ונשגב - מעמד הר סיני.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

והסר ממנו יגון ואנחה - כל שמחת החיים באה משמירת דרכי התורה, וכיון שסרים מהתורה מתקלקלים החיים ובאים יגון ואנחה. וזאת משתי סיבות: האחת היא שהקדוש ברוך הוא מעניש החוטאים, והשניה היא שהחוטא גורם רעה לעצמו. כל דרכי התורה מועילות לתת סדר נכון לחיי האדם, ולתקן בריאותו ומדות נפשו ולשים שלום בין אדם לחברו, כמו שדרש ר' שמלאי (סוטה יד, א) תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, ואם כן אמצעה ותוכנה כולו גמילות חסדים [כמו ספר חדש, כשרוצים לדעת תכנו מביטים בתחילתו וסופו ומזה מבינים אודות מה הספר מדבר]. וכאשר יושבו שופטינו המכריחים על שמירת התורה ומורים הלכותיה, וכאשר יושבו יועצינו המציעים לפנינו דרכי החכמה והיושר, אזי יסורו יגון ואנחה.

והנה יגון הוא מצב הנפש, ואינו מסמן שום מעשה, אבל אנחה היא מעשה. ההבדל ביניהם הוא שהיגון בא מצער מתמיד, ואילו האנחה באה מפגע פתאומי. הכוונה כאן שהשופטים והיועצים הטובים המשליטים כח התורה הנה ייטיבו לישראל בשני אופנים:

א) שיאושר העם בחיים מאושרים ובזה יוסר מהם היגון.

ב) שינצלו מחטא ולא יצטרכו לסבול השברים הפתאומיים והשערויות הבאות בעקבי החטא בין בתורת עונש מה' ובין בתוצאות קלקולי המעשים.

ומלך עלינו אתה ה' לבדך - כמו בימי שפוט השופטים, שהקלו השופטים את גלם על ישראל, ואף משה ויהושע נהגו כן, ולא חפצו שירגישו העם שום ממשלה כי אם ממשלת ה' לבד, כמו שאמר גדעון כאשר חפצו להמליכו: ה' ימשל בכם (שופטים ח, כג). וכאשר שאלו העם מלך בימי שמואל הנביא, אמר ה': כי לא אתך מאסו כי אתי מאסו ממלך עליהם (ש"א ח, ז), שהרי ממשלת השופטים היתה ממשלת ה', כי כל פעולתם היתה רק כשלוחי ה' ולא יותר, וכסו על עצמיותם ותכונותיהם כדי שלא יהיו מחיצה כלל בין ה' והעם. ומלך... ה' לבדך.

בחסד וברחמים - כי אז בהיות השופטים בטלים לגמרי לרצון ה' אזי לא תהיה שום מחיצה בין חסד ה' ורחמיו ובין